

WSPIERANIE ROZWOJU DZIECKA PRZEZ BAŚNIE I BAJKI

„Baśń to elementarz, z którego dziecko uczy się czytać we własnym umyśle, elementarz napisany w języku obrazów. Jest to jedyny język, dzięki któremu możemy rozumieć siebie i innych, zanim dojrzejemy intelektualnie”

Bruno Bettelheim

Baśń czy bajka może odegrać szczególną rolę w procesie wspomagania rozwoju dzieci, wspierania ich w podejmowaniu działań mających na celu pokonanie swoich słabości i trudności. Biblioterapia została uznana za jedną z metod psychoterapeutycznych, która ma za zadanie wzmocnić i wzbogacić osobę, by lepiej potrafiła sobie radzić z trudnościami. Bajki i baśnie mają dać wsparcie, uspokoić, zredukować lęki, pomóc właściwie postrzegać świat, odnaleźć w nim swoje miejsce, a tym samym wpłynąć na rozwój osobisty. Zdaniem Bettelheima (psychoanalityka pochodzenia austriackiego, zajmującego się psychiatrią dziecięcą, w tym autyzmem dziecięcym) baśnie:

- oddziałują na psychikę dziecka poprzez proces identyfikacji czytelnika z pozytywnym bohaterem,
- konfrontują dziecko z podstawowymi wewnętrznymi problemami życia, pomagają w rozpoznawaniu trudności i podają sposoby radzenia sobie z nimi,
- sprawiają dziecku przyjemność, dostarczają mu objaśnień dotyczących jego psychiki i wspierają rozwój osobowości,
- zachęcają do aktywnego pokonywania trudności i nawiązywania dobrych relacji z przyrodą.

Wg wielu autorów baśnie pełnią:

- **rolę wychowawczą** – kształtującą osobowość, formułując system wartości, pokazują co jest dobre, a co złe, (zło jest ukarane, a dobro zwycięża i zostaje nagrodzone), ukazują pozytywne rozwiązania większości trudnych sytuacji życiowych,
- **rolę terapeutyczną** – wspierającą osobowość, pomagają rozwiązywać własne problemy na przykładzie bohaterów, podnoszą samoocenę i wiarę w siebie, zmniejszają lub usuwają lęk, łagodzą napięcia,
- **rolę relaksacyjną** – wyciszają, uspokajają, usypiają, odprężają,
- **rolę komunikacyjną** – jako pożądanym przez dzieci sposobem porozumiewania się z dorosłymi na istotne życiowe tematy.

„Bajka jest magicznym lustrem pozwalającym dziecku inaczej spojrzeć na to, co wydaje się trudne i nie do pokonania”.

Maria Molicka

Bajka potrafi poruszyć serca, wywołuje emocje, tłumaczy to co jest niewytłumaczalne i trudne. Baśniowa czarodziejska rzeczywistość jest przyjemnym środowiskiem rozwijającym wyobraźnię. Dzięki bajkom i baśniom dziecko poznaje język literacki, zapoznaje się z jego bogactwem i nabywa umiejętności poprawnego wysławiania się. Dzieci uczą się wrażliwości, empatii oraz zachowań prospołecznych. Bajki uczą optymizmu, zachęcają do walki z przeciwnościami, dostarczają pozytywnych wzorców. Oto kilka przykładów:

- M. Konopnicka *O krasnoludkach i sierotce Marysi* – wyrabianie życzliwości, wzajemnej pomocy, podkreślenie dobroci wobec innych i wrażliwości na krzywdę innych;
- M. Kownacka *Rogaś z Doliny Roztoki* – ukazanie szacunku dla przyrody i uświadomienia znaczenia niesienia pomocy zwierzętom;
- A. Puszkina „*Bajka o rybaku i złotej rybce* – uświadomienie dzieciom, że pycha i chciwość nie popłaca;
- J. Brzechwa *Wiersze, Bajki samograjki*; Bracia Grimm *Jaś i Małgosia, Kopciuszek* – ukazanie, że dobroć, skromność i posłuszeństwo rodzicom są ważnymi wartościami i są nagradzane;
- J. Ch. Andersen *Królowa Śniegu, Piękna i Bestia, Król lew* – pielęgnowanie przyjaźni, nieuleganie złym wpływom.

Sposób opowiadania, czytania bajek, baśni jest niezwykle ważny. Dawni bazarze uznawani byli za wybranych, równi kapłanom, czy lekarzom. Niestety, we współczesnym świecie rzadko spotyka się osoby, które potrafią fascynować pięknymi opowieściami. Ich miejsce zajęły radio, telewizor czy komputer. Znamcy tematu podkreślają, że przeżywanie mitu bajecznego powinno się odbywać w żywym kontakcie z narratorem, bo „kiedy babcia bierze wnuczka na kolana, mogą być one pewne, że straszliwy smok ich nie dosięgnie”.

Wskazówki jak opowiadać, czytać baśnie:

1. Należy zadbać o stworzenie baśniowej atmosfery, wyłączyć urządzenia, które mogą zakłócać ciszę i podkreślić, że zaczyna się czas cudów i baśni.
2. Nie powinno się czytać lub opowiadać bajki w trakcie wykonywania innych czynności.
3. Czytana lub opowiadana bajka nie może być zbyt trudna, ale też i banalna.
4. W baśniach tradycyjnych nie dokonujemy żadnych zmian tekstu.
5. Czytając tekst warto zadbać o odpowiednią scenerię, wykorzystać ilustracje lub lalki.
6. Nie należy wyjaśniać dzieciom sensu bajki i unikać wstępów typu: „ta bajka pomoże ci zrozumieć, że to, co przeżywasz, jest normalne i

przyjdzie taki czas, że sam to dobrze zrozumiesz – nie musisz się tym przejmować”.

7. Wspólne przeżywanie baśni pozwala lepiej zrozumieć i poznać jej sens.
8. Opowiadając baśnie należy odpowiednio dobrać tembr głosu i mimikę, a wtedy będą one bardziej realne.
9. Warto stosować powtórzenia szczególnie istotnych fragmentów.

Aby mali słuchacze w prawidłowy sposób odbierali czytany tekst literacki, należy zadbać o zapewnienie odpowiednich warunków do dobrej recepcji bajki, baśni.

Warunki dobrej recepcji:

1. Zadbanie o wygodną pozycję ciała słuchającego.
2. Zapewnienie bliskości fizycznej z osobą czytającą i kontaktu wzrokowego.
3. Stworzenie miłego nastroju np. małe światełko, zapalona świeca, cicha muzyka relaksacyjna.
4. Rzadkie akcentowanie fragmentów z elementami niepokoju i grozy.
5. Po skończonej baśni utrzymujemy wyjątkową atmosferę, pozwalając dzieciom pobyc w milczeniu tak długo, jak tego potrzebują lub pozwalamy im wyrazić swoje uczucia, refleksje, które wywołała baśń.
6. Zaproponowanie dzieciom ekspresji artystycznej do wysłuchanego tekstu np.: rysowanie, malowanie, mini inscenizacje lub drama.
7. Wielokrotne opowiadanie tej samej baśni w celu jej utrwalenia.

Życzę wielu miłych doznań i wrażeń w czasie wspólnie spędzonych z dziećmi zimowych wieczorów.

Opracowanie: Elżbieta Szlandrowicz na podstawie artykułu Lidii Kołodziejskiej pt. „Biblioterapia; Wspieranie rozwoju dziecka przez baśnie i bajki” zamieszczonego w „Doradcy nauczyciela przedszkola” nr 33/listopad 2014.